

Beste leden en relaties,

Een nieuwe maand, een nieuwe nieuwsbrief

En in deze maand zijn we volop gestart met een nieuw project "de Kei zoals die was". In diverse lokale media (zelfs in het ED) hebben we hier al de nodige aandacht aan besteed. Maar om ook de lezers van onze HWR Nieuwsbrief op de hoogte te stellen vinden jullie op de laatste pagina van deze nieuwsbrief de oproep aan de gebruikers en bezoekers van Cultureel Centrum De Kei.

Maar voordat jullie op die laatste pagina beland zijn, bieden we jullie nog de nodige heemkundige nieuwtjes en wetenswaardigheden aan die we links en rechts bij elkaar gesprokkeld hebben. Veel informatief leesplezier.

Bestuur en Werkgroep Communicatie.

Pastoor David van Dijk verzorgde HWR-lezing over pausen.

Voor een talrijk publiek heeft de Reuselse pastoor David van Dijk op vrijdagavond 20 oktober gedurende bijna 3 uur op een amusante wijze een erg interessante en boeiende lezing

gehouden over de wetenswaardigheden en historische feiten van een groot aantal pausen.

Omdat er in totaal meer dan 250 pausen zijn geweest moest hij uiteraard een selectie toepassen. De meeste recente pausen van Pius XII tot en met Johannes Paulus I werden door de pastoor uitgebreid belicht en becommentarieerd.

Rabo ClubSupport

In onze Nieuwsbrief van juni hebben wij de start gemeld van de Rabo ClubSupport actie waaraan wij ook dit jaar weer hebben deelgenomen.

Omdat ons Cultureel Centrum De Kei vervangen gaat worden door een Multifunctionele Accommodatie in 2024 hebben wij als bestedingsdoel en motto gekozen: "Een KEI – mooi verhaal", het verzamelen en vastleggen van verhalen, anekdotes, belevenissen en foto's van De Kei die de Reuselse bevolking zich herinnert sinds de opening in 1962. De bedoeling is om het geheel samen te stellen en te presenteren middels een fysiek album dat ter inzage komt in de nieuwe Kei.

Rabo ClubSupport!

Rabobank en de stemmers....Bedankt!

Onlangs ontvingen wij bericht van de Rabobank die ons bedankte voor onze deelname en het resultaat mededeelde, dit bedroeg € 339,19.

Wij danken iedereen die de stem op HWR uitgebracht heeft van harte en ook de Rabobank die ons de mogelijkheid heeft geboden deel te nemen aan de actie.

Uit de bibliotheek van de HWR

Spaden, ploegen en spitters De geschiedenis van Imants bv

Auteurs: Cor van der Heijden en Wim Lavrijsen.

Dit bijzonder aardige boek is verschenen in 2010 ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de "ploegenfabriek van Imants". Het is ingedeeld in een vijftal episoden, begrensd door belangrijke perioden in de (wereld)geschiedenis. Ieder van de vijf episoden kent een vaste indeling: een schets van het betreffende tijdvak, de familie Imants en het bedrijf.

Door deze aanpak is het boek meer geworden dan een bedrijfsgeschiedenis, het is een geschiedenis van de landbouw en het dorp Reusel, opgehangen aan de ploegenfabriek van

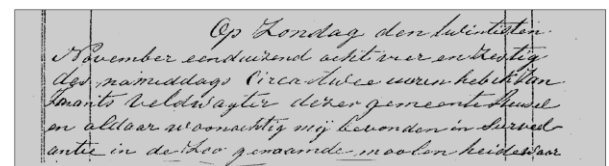
Imants. Bovendien wordt hierdoor een prettig leesbaar geheel gerealiseerd, waarin de maatschappelijke context verweven wordt met de lotgevallen van de familie en de ontwikkelingen in de landbouwmechanisatie.

Cor van der Heijden heeft veel over het thema landbouw en boerenleven gepubliceerd en dat is in dit boek te merken. Wie een handzaam overzicht zoekt van de landbouwgeschiedenis vanaf de negentiende eeuw, een hoog Reuselgehalte eerder een voordeel dan een nadeel vindt en de ploegenfabriek een beetje op de koop toe wil nemen, is hier aan het goede adres. Tenslotte de illustraties in dit boek zijn zeer groot in aantal, erg goed gekozen en goed bij de tekst passend.

Uit het HWR archief

Proces Verbaal wegens Burenruzie - [8 juli 1864].

Fragment uit het proces-verbaalboek van veldwachter Jan Imants.

Op heden den achtste July 1864 des namiddags circa een uur dat ik Jan Imants veldwachter der gemeente Reusel in mijne woning bevond in den zoogenaamden Lensheuvel te Reusel waar ik een buitengewoon geraas op de straat hoorde, ontrend de woning van Cornelis van Herk oud een en zestig jaren, waarop ik dadelijk naar buiten liep en zag er niets meer aan den voorzeide van het huis van genoemde Cornelis van Herk als zijne kar met

paard bespannen.

Waarop ik aan de andere zeide van het huis hetzelfde geraas hoorde. Zoo heb ik mij er terstond naar toe begeven en zag daar dat Everardus van Herk, oud drie en twintig jaren, met zijne moeder Margarita van Gompel, weduwe Jan van Herk, tegen Cornelis van Herk, oom van voornoemde Everardus van Herk en zwager van Margarita van Gompel, eenige scheldwoorden wisselen over het bebouwen van een klein stukje grond op den binnenplaats van hun beide huizingen gelegen en reeds lange jaren beboud door Jan van Herk, overleden, en nu door de vrouw en kinderen, waarvan langs het huis van Cornelis van Herk een doorgang moet zijn die ontrend een el breed van zijn huis waardoor dien doorgang nu verder over den grond van de weduwe Jan van Herk en van hare kinderen moet lopen en zij vermenen dat Cornelis van Herk geen zeggen heeft om daar te poten of te planten.

Zoo stond Everardus van Herk op zijn bouwgrond en zeide tegen zijn oom Cornelis van Herk dat hij zijn planten moest uittrek of dat hij ze anders zoude onderschieten.

Waarop Cornelis van Herk antwoorde dat hij dat verdoemde, waarna Everardus van Herk eene schup grond op de planten schoot en dadelijk bragt Cornelis van Herk Everardus van Herk een slag toe met een zoogenaamde haweel van een kar met ijzer beslagen.

Als dan Everardus van Herk tegen de grond viel maar terstond opsprong en met zijne schup dreigde om wederstand te doen.

Waarop ik Jan Imants de veldwachter tussen liep om de gevaaren voor te koomen en tegen Cornelis van Herk zeide dat hij goed moest onthouden wat hij gedaan had in tegenwoordigheid van mij Jan Imants veldwachter en Peter Huibregts, landbouwer te Reusel, en Jan Habraken, voerman wonende te Stratum bij Eindhoven, die er beide ook aanwezig waaren.

Waarop gegaan bij gemelde Margarita van Gompel, weduwe Jan van Herk, er altijd op aangedrongen had zoo lang haaren man dood was om dat stukje grond te bescheiden.

Waarop ik mij eenige uren later bij haaren zoon Everardus van Herk begaf die mij zeide dat hij pein in zijn linker arm had die mij dikker scheen te zijn dan zijne rechter.

Waarvan ik na aangeving bij mijn burgemeester hiervan op den eed bij den aanvang mijner bediening gedaan dit verbaal opgemaakt om het ter vervolging te verzenden aan den Heer Officier bij de rechtbank te Eindhoven.

Proces verbaalboek van de Reuselse veldwachter Jan Imants.

Industrieel Erfgoed - ijzergieterij De Etna

Wij ontvingen van de Stichting Zuidelijk Historisch Contact onlangs een omvangrijke uitgave met als titel: **IJZER ALS VRIEND, de ijzergieterij De Etna te Breda en de Nederlandse kachel- en fornuizenmarkt 1800 – 2000.**

Het boek is geschreven door Paul Klep, emeritus hoogleraar economische en sociale geschiedenis en nazaat van eerdere directeuren van dit bedrijf.

De Etna is langzamerhand een totaal mythisch bedrijf geworden in Breda. In duizenden families in Breda, Teteringen, Princenhage, Rijsbergen, Zundert, Ginneken en Bavel en ook over de grens in de Antwerpse Kempen worden kleine gietijzeren aandenkens bewaard, die vlot uitgedeeld zijn bij het negentig- en honderdjarige

bedrijfsjubileum of bij een ander feestje. Maar wat weten we nog van de concrete gang van zaken bij De Etna? Over de rol van de familie Klep? Over de arbeidsomstandigheden? Veel families hebben herinneringen aan Etnakachels en -fornuizen die thuis stonden. Maar waarom zijn die uitermate degelijke gietijzeren producten eigenlijk verdwenen? Waarom is de fabriek van De Etna – met meer dan duizend werknemers – uit de stad verdwenen, compleet met het hele personeel en alle fabrieksverenigingen, behalve de bridgeclub? En hoe is de link precies tussen De Etna die tegenwoordig in de Achterhoek bestaat en het oorspronkelijke bedrijf? Het uitvoerige wetenschappelijke en rijk geïllustreerde werk geeft hierop de antwoorden.

Het boek is in te zien in onze bibliotheek of aan te vragen bij de bibliothecaris.

Delpher uitgebreid met bekende tijdschrifttitels

Delpher – een database met historische kranten, boeken en tijdschriften – is uitgebreid met 113.000 afleveringen van 343 tijdschrifttitels die samen goed zijn voor ongeveer 2 miljoen pagina's. De bladen komen uit de collecties van tien verschillende erfgoedinstellingen.

Onder de nieuw gedigitaliseerde titels bevinden zich een kleine 2800 afleveringen van Vrij Nederland, ruim 1600 afleveringen van De Groene Amsterdammer en vroege edities van Libelle en Margriet.

De nieuwe titels stammen uit de periode 1829 tot en met 2008. Al lezend zie je hoe de maatschappij veranderde. Wist je dat Nederland ooit een politieke partij voor vrouwen had? Ben je benieuwd wie het gerucht verzond dat koning Willem III niet de echte vader van koningin Wilhelmina was? Of wil je lezen hoe het er in die jaren op de varkensfokdagen in Reusel aan toe ging?

Ga hier naar de nieuwe tijdschriften:
<https://bit.ly/4714ble>

Archieven VOC nu ook digitaal doorzoekbaar

Vijf miljoen scans uit het archief van de VOC zijn sinds deze maand digitaal leesbaar. Ze kunnen nu worden doorzocht op beladen onderwerpen als slavernij en koloniaal geweld, wat kan leiden tot nieuwe perspectieven op het koloniale verleden.

Het VOC-archief, erkend als Unesco Memory of the World sinds 2003, bevat in dit nieuw toegankelijke deel de zogenaamde Overgekomen Brieven en Papieren. Deze geven een gedetailleerd inzicht in de handelingen van de VOC tijdens de zeventiende en achttiende eeuw, wat essentieel is voor het begrijpen van de Nederlandse koloniale geschiedenis in Azië. Daarnaast benadrukken de onderzoekers de betekenis van deze documenten voor lokale historische verslagen van samenlevingen die in contact stonden met de VOC.

Recent maakte het GLOBALISE-project van het Huygens Instituut en verschillende partners de automatische tekstherkenning van vijf miljoen scans uit het archief van de Verenigde Oost-Indische Compagnie digitaal beschikbaar.

Ook benieuwd? Doorzoek hier het archief van GLOBALISE: <https://bit.ly/46lGEWu>

Passagierslijsten HAL 1900-1969 online

Ben je op zoek naar familieleden die in de 20ste eeuw een tijdje in de Verenigde Staten of Canada verbleven of daarheen emigreerden, dan vormen de passagierslijsten van de Holland-Amerika Lijn een prachtige bron.

De Statendam van de Holland-Amerika Lijn op de Nieuwe Maas te Rotterdam, 11 juni 1929.

Dankzij een gezamenlijk VeleHanden-project van het Stadsarchief Rotterdam, dat de passagierslijsten van de Holland-Amerikalijn (HAL) beheert, en het CBG|Centrum voor familiegeschiedenis zijn de lijsten van 1900 tot 1969 digitaal doorzoekbaar gemaakt. Dit project is mede mogelijk gemaakt door de Stichting Droom en Daad en Cruise Port Rotterdam.

In dit artikel wordt uitgelegd hoe je op WieWasWie moet zoeken naar de passagiers: <https://bit.ly/3s6Ufri>

Stevige donatie voor Canon van de Kempen

De Canon van de Kempen, een website over de geschiedenis van de vier Kempengemeenten Bergeijk, Bladel, Eersel en Reusel-De Mierden, kan aan de slag met verdere professionalisering. Dat dankt het project aan een substantiële ondersteuning van de Rabobank.

Onlangs mochten de makers van de website, de oud Reuselnaren Toon Schellens en Wim Lavrijsen, een cheque ter waarde van € 5.000,- in ontvangst nemen. Dat geld is afkomstig uit het Rabobank Coöperatiefonds en werd overhandigd door twee leden van de Ledenraad van Rabobank De Kempen.

De beide samenstellers hebben twee jaar gewerkt aan de totstandkoming van de Kempencanon. Begin maart ging de site online. Maar zo'n website is nooit af. Steeds dienen zich dingen aan die in de opzet kunnen worden meegenomen: verwijzingen naar (museum) collecties, naar historische wandelpaden of naar aanvullende literatuur. Om dat voor elkaar te krijgen zullen soms professionals moeten worden aangetrokken. Dat kost geld. En ook zullen lijnen moeten uitgezet naar heemkundeverenigingen, toeristische organisaties en gemeenten om het gebruik van de Canon van de Kempen te vergroten.

Omdat HWR aan de totstandkoming van de Canon van de Kempen een actieve en belangrijke bijdrage heeft geleverd, zien wij dit gebaar van de Rabobank ook als een waardering voor onze inzet en activiteiten.

Voorproefje van de Canon van Valkenswaard

Een team van zeven schrijvers plus een eindredacteur van Heemkundekring Weerderheem Valkenswaard hebben in de afgelopen negen maanden hard gewerkt aan het verhaal van Valkenswaard in vijftig vensters oftewel hoofdstukken. Vijftig historische feiten die bepalend zijn geweest voor de ontwikkeling van de gemeente Valkenswaard. En Borkel, Dommelen, Schaft en Valkenswaard komen alle vier aan bod. Ieder met hun eigen identiteiten, hun eigen hoogtepunten.

Het Standaardnederlands leren we al van kleins af aan schrijven op basis van duidelijke regels. Voor het Brabants is dat helemaal anders: er is geen standaardspelling, de dialecten verschillen van plaats tot plaats en ze hebben stuk voor stuk meer verschillende klanken dan het Standaardnederlands – terwijl we het met hetzelfde aantal letters moeten doen. Om de klankrijkdom op papier te krijgen moeten we uitwijken naar accenttekens, maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan.

Voor meer informatie en aanmelden:

<https://bit.ly/3McoHqX>

Inmiddels is het schrijfwerk klaar en ook de opmaak is af. Het boek ligt nu bij de drukker. De boekpresentatie staat gepland voor dinsdag 28 november vanaf 19.30 uur in De Hofnar in Valkenswaard. Noteert u deze datum alvast in uw agenda.

Online workshop: Hoe spel ik mijn dialect?

Op 7 november 2023 organiseren Erfgoed Brabant Academie en Brabanders en hun Taal de online workshop Hoe spel ik mijn dialect? Daarin geeft Yoïn van

Spijk handvatten voor het schrijven van je dialect. De handvatten zijn bruikbaar voor het spellen van alle Brabantse dialecten, van oost tot west.

Dialectspelling is een heet hangijzer. Menige dialectwerkgroep worstelt jarenlang met streepjes en dakjes voordat een woordenboek of verhalenbundel het licht ziet. Met zijn workshop helpt Yoïn je de horden te nemen die op je pad komen, zodat je aan de slag kunt met waar je het voor doet: schrijven in je dialect.

Nieuwsbrieven

Deze maand ontving het HWR secretariaat diverse nieuwsbrieven van collega verenigingen. Deze zijn hier te lezen:

De Koerier van Brabants Heem – september 2023 nr 98: <https://bit.ly/3s16Jko>

Nieuwsbrief AWEG – oktober 2023: <https://bit.ly/3Md3VHw>

Nieuwsbrief Brabants Heem – oktober 2023: <https://bit.ly/4714Ouv>

Nieuwsbrief Brabants Erfgoed – oktober 2023: <https://bit.ly/408ID4R>

Nieuwsbrief Erfgoed Brabant – oktober 2023: <https://bit.ly/45GRdry>

Nieuwsbrief CBG | Centrum voor familiegeschiedenis – oktober 2023: <https://bit.ly/3Q8VD4D>

Mededelingenblad Heemkundekring Weerderheem Valkenswaard – oktober 2023: <https://bit.ly/497gfTU>

Nieuwsbrief Heemkunde de Heerlijkheid Oirschot – oktober 2023: <https://bit.ly/3QpUffy>

Nieuwsbrief Heemkundekring Amalia van Solms Baarle-Nassau/Hertog – oktober 2023: <https://bit.ly/3Q7y9x5>

Nieuwsbrief HSK De Acht Zaligheden – oktober 2023: <https://bit.ly/3Mcolk7>

Nieuwsbrief Regionaal Archief Tilburg – oktober 2023: <https://bit.ly/3M8msoD>

Nieuwsbrief Heemkundekring Tilborch – oktober 2023: <https://bit.ly/45MdgNA>

Heemkunde Werkgroep Reusel heeft ook een facebook pagina. Je kunt ons vinden op: <https://www.facebook.com/heemkundereusel>

Wil jij onze Nieuwsbrief ook regelmatig ontvangen stuur dan een email naar secretaris@heemkundereusel.nl

Ook voor afmeldingen mailen naar secretaris@heemkundereusel.nl

Deze HWR nieuwsbrief en oudere afleveringen zijn terug te lezen in een archief op onze website: heemkundereusel.nl/nieuwsbrief.html

De bietenbrug op gaan

Wie de bietenbrug op gaat, raakt in de problemen. Iets pakt dan verkeerd uit of loopt verkeerd af. Waar komt de uitdrukking 'de bietenbrug op gaan' eigenlijk vandaan?

Naast 'de bietenbrug op gaan' wordt ook wel gesproken en geschreven van 'de bietenberg op gaan'. Je zit in de penarie, bent feitelijk in de aap gelogeed, ofwel: Leiden is in last. Wie de bietenberg op gaat kan ook failliet zijn geraakt of echt zwaar in de problemen zitten.

Mogelijke herkomst van de bietenbrug op gaan

Taalkundigen vermoeden dat de bietenbrug op gaan afkomstig is van de situatie waarbij boeren met bietenwagens een brug moesten passeren. Er vielen dan altijd wel bieten van de kar af. De bieten werden natuurlijk geplet omdat er anderen overheen reden, waardoor de bruggen spekglad werden. Regelmatig gleed je daardoor uit of gleed – als je niet voorzichtig deed – de bietenkar van de brug af. Er zijn aanwijzingen dat deze uitleg klopt. Zo bestaan er daadwerkelijk bruggen die Bietenbrug heten. Minsten drie bruggen heten tegenwoordig zo en liggen in Amsterdam, Groningen en Zwanenburg. Mogelijk is de Amsterdamse brug in Watergraafsmeer de brug van herkomst van de uitdrukking, omdat de buggen in Groningen (2010) en Zwanenburg (2013) van recente datum zijn. Ook zijn er Bietenkades bekend. Dezelfde uitleg is toepasselijk op de bietenberg op gaan: ook bietenbergen zijn erg glad en glibberig.

Nog een andere verklaring

Het zou ook kunnen dat de bietenbrug duidt op een weegbrug. In vroegere tijden woog men karren met bieten op een weegbrug om het gewicht te bepalen, wat tegenwoordig ook nog met vrachtwagens gebeurt. Deze uitleg roept wel de vraag op waarom de uitdrukking en negatieve bijklank heeft gekregen.

Vroegste gebruik in het Nederlands

Als de oudste ons bekende vindplaats noemt Onze Taal een passage uit Het Vaderland, een krant uit Den Haag, van 3 juli 1927. Hierin wordt geschreven over een militair die zich na een verlofperiode weer bij zijn legereenheid in Nederlands-Indië voegt. Tijdens de reis komt hij een luitenant tegen, die tegen hem zegt: *Enne dus weer bij den troep terug en nou de bietenbrug weer op, nietwaar?*

Bron: Historiek

DE KEI ZOALS DIE WAS, HWR op zoek naar jouw KEI-BELEVENS.

Reuselnaren worden verzocht om de schoendozen met foto's en albums door te spitten.

Cultureel Centrum de Kei is niet meer. Een gele zandvlakte kleurde even de locatie waar het allemaal gebeurde. De reguliere activiteiten, zoals koren, harmonie, slagwerkgroep, theater en dergelijke zijn tijdelijk elders ondergebracht. De nieuwbouw van (Multi-Functionele-Accommodatie) MFA de Kei is inmiddels gestart en medio oktober 2024 moeten de nieuwe deuren weer opengaan. Heemkunde Werkgroep Reusel (HWR) gaat aan de slag met een prentenboek dat moet worden gevuld ter herinnering aan gebeurtenissen die plaatsvonden in de legendarische Kei.

De geschiedenis van de Kei was in 2012, bij het 50-jarig bestaan, aanleiding om, met behulp van de redactie van HWR maandblad De Schééper, een jubileumuitgave samen te stellen die nu de basis vormt van de huidige expositie in de door de HWR samengestelde 'Vurstelling'. Deze is te bezoeken in het gemeentehuis in de ruimte naast de bibliotheek. Bezoektijden zijn gelijk aan die van de bibliotheek.

Om straks bij de opening van de nieuwe MFA de Kei een "plaatjes met korte praatjes-album" te presenteren wil de HWR de hulp inroepen van de gehele Reuselse bevolking. Er moeten talloze KEI-mooie foto's, documenten, film of video's in bezit zijn van de plaatselijke bevolking. Verenigingen die recentelijk onderdak hadden in de Kei zijn al benaderd. Maar we ontvangen ook graag reacties van verenigingen die jaren geleden gebruik maakten van de Kei en wellicht niet meer bestaan. We vragen materiaal van alle mogelijke gebeurtenissen zoals feest, tentoonstelling, toneel, schoolmusical, demonstratie, sinterklaas, carnaval, quiz, festiviteit, noem maar op, als het maar ooit in de Kei heeft plaatsgevonden. Heb jij beeldmateriaal of een leuke anekdote voor het album? Laat het weten via dekei@heemkundereusel.nl. Voor afhandeling wordt dan contact opgenomen. Persoonlijk overhandigen mag natuurlijk ook. Dat kan dinsdag- en woensdagochtend tussen 10 en 12 uur bij de HWR in het gemeentehuis, de ruimte links achter de bibliotheek.

Uiteraard kan een kopie gemaakt worden van je bijdrage zodat het origineel in jouw bezit blijft. We menen op deze manier een stukje Reuselse geschiedenis vast te leggen dat straks als fysiek album ter inzage komt gekoppeld aan een digitale presentatie. Doe mee want: 'Zonder Heem Kunde Nie'.

Namens Heemkunde Werkgroep Reusel alvast hartelijk dank.